

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ ОСВІТИ»

код ЄДРПОУ 43296244

НАКАЗ

26. 02. 2026

Київ

№ 21-ар

**Про організацію та проведення
навчання для членів
експертних комісій та експертних груп
«Антидискримінаційна експертиза навчальної літератури»**

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 13 травня 2024 року № 667 «Про організацію роботи щодо здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам», на виконання п. 17 розділу II наказу Міністерства освіти і науки України від 05 червня 2023 року № 675 «Про затвердження Порядку здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам», яким затверджено проведення тренінгів (нарад) для членів експертних комісій та експертних груп, з метою удосконалення проведення експертизи навчальної літератури

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити програму навчання «Антидискримінаційна експертиза навчальної літератури», що додається.
2. В.о. начальника відділу експертизи навчальної літератури Дар'ї ЛИМАРЕНКО організувати та провести навчання «Антидискримінаційна експертиза навчальної літератури» з 09 березня по 20 березня 2026 року для педагогічних та науково-педагогічних працівників, включених до складу предметних (галузевих) експертних комісій та експертних груп, уповноважених здійснювати експертизу та ухвалювати рішення щодо надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 05 вересня 2025 року № 1214, науково-педагогічних та педагогічних працівників, методистів, фахівців інститутів післядипломної

педагогічної освіти, представників освітніх установ і органів управління освітою, які виявили бажання долучитися до оцінювання якості навчальних матеріалів.

3. Методисту відділу експертизи навчальної літератури Ріті БАНІТ забезпечити реєстрацію учасників на програму навчання «Антидискримінаційна експертиза навчальної літератури» до 06 березня 2026 року.

4. Методистам відділу експертизи навчальної літератури Єлизаветі РАДВАНСЬКІЙ та Ріті БАНІТ забезпечити технічний супровід навчального курсу «Антидискримінаційна експертиза навчальної літератури» з 09 березня по 20 лютого 2026 року.

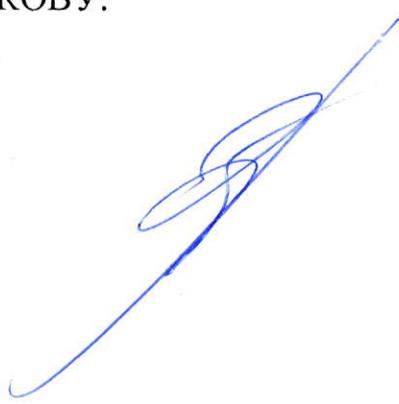
5. В.о. начальника відділу експертизи навчальної літератури Дар'ї ЛИМАРЕНКО та методисту відділу експертизи навчальної літератури Вікторії ПЕРЕУХЕНКО здійснювати комунікацію зі спікерами та учасниками навчального курсу «Антидискримінаційна експертиза навчальної літератури» з 02 лютого по 27 лютого 2026 року.

6. Начальнику відділу цифрових освітніх технологій Наталії СИДОРКО забезпечити розміщення матеріалів навчального курсу «Антидискримінаційна експертиза навчальної літератури» на вебплатформі «Всеукраїнська школа онлайн» до 20 березня 2026 року.

7. Начальнику відділу матеріально-технічного забезпечення Сергію САЦУНКЕВИЧУ забезпечити оприлюднення цього наказу на офіційному вебсайті державної установи «Український інститут розвитку освіти».

8. Контроль за виконанням цього наказу покладаю на заступника директора Ольгу МІРОШНИКОВУ.

Директор

Юлія ПОГРЕБНЯК

Додаток
до наказу державної установи
«Український інститут розвитку освіти»

від 26.02. 2026 № 21-ар

Програма навчання
членів експертних комісій та експертних груп
«Антидискримінаційна експертиза навчальної літератури»

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність:

Відповідно до Закону України «Про освіту» в освітньому процесі не може використовуватися навчальна література, що містить ознаки дискримінації. Антидискримінаційна складова є обов'язковим компонентом комплексної експертизи навчальної літератури та навчальних програм.

Сучасні підручники мають не лише відповідати державним стандартам, а й забезпечувати рівність, повагу до людської гідності, представлення соціального різноманіття та недопущення стереотипізації. З огляду на це експертам необхідні системні знання про нормативно-правові засади недискримінаційності, форми дискримінації (пряму й непряму), мову ворожнечі, гендерну чутливість, інклюзивність та універсальний дизайн.

Програму розроблено з урахуванням Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Порядку здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам та міжнародних стандартів у сфері рівності й прав людини.

Цільова аудиторія:

Члени / кандидати у члени експертних комісій та груп, уповноважені ухвалювати рішення щодо надання грифів навчальній літературі та програмам

Обсяг:

15 академічних годин (0,5 кредита ЄКТС)

Форма навчання:

Інституційна (дистанційна, ВШО)

Мета:

Формування професійної спроможності експертів здійснювати антидискримінаційну експертизу навчальної літератури з урахуванням

національного законодавства, міжнародних стандартів та сучасних підходів до інклюзивності.

Завдання:

- поглиблення знань щодо нормативно-правових засад недискримінаційності в освіті;
- опанування понять рівності, дискримінації, форм і ознак дискримінації;
- формування навичок виявлення стереотипів, упереджень, мови ворожнечі;
- розвиток уміння аналізувати текстові та візуальні компоненти підручника з позицій гендерної рівності та соціальної інклюзивності;
- застосування принципів універсального дизайну під час оцінювання навчальних матеріалів.

Компетентності, що вдосконалюються:

аналітична, правова, мовна, методична, етична.

Очікувані результати:

- знають нормативно-правові засади антидискримінаційної експертизи;
- розуміють сутність прямих і непрямих форм дискримінації;
- ідентифікують прояви стереотипізації та мови ворожнечі у текстах та ілюстраціях;
- застосовують критерії антидискримінаційної експертизи до різних об'єктів грифування;
- формулюють аргументовані зауваження та рекомендації щодо усунення дискримінаційних проявів;
- аналізують представлення соціального різноманіття та інклюзивності у змісті підручників.

Система та критерії оцінювання результатів навчання слухачів

Оцінювання результатів навчання здійснюється за результатами виконання завдань для проходження підсумкового тесту. Система оцінювання результатів навчання визначається суб'єктом навчання та закладена в програмному забезпеченні до курсу на веб платформі дистанційного навчання «Всеукраїнська школа онлайн» (далі - ВШО). За результатами успішного проходження програми навчання (80 % і більше правильно виконаних завдань, які автоматично опрацьовуються системою) видається сертифікат (автоматично генерується на ВШО). Програма реалізується на ВШО в курсі «Школа експертів. Антидискримінаційна підготовка». Доступ для зареєстрованих учасників за покликанням

II. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Назва теми	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Підсумковий тест	Усього
<i>МОДУЛЬ 1. Нормативно-правові та теоретичні основи недискримінаційності</i>					
Тема 1.1. Нормативно-правові засади недискримінаційності в освіті	1		1		2
Тема 1.2. Основні поняття рівності та дискримінації	1				
Разом за модулем:	2		1		3
<i>МОДУЛЬ 2. Виявлення дискримінаційних проявів у змісті навчальної літератури</i>					
Тема 2.1. Стереотипи та упередження в навчальних матеріалах	1		1		2
Тема 2.2. Мова ворожнечі та неприпустимі висловлювання	1				1
Тема 2.3. Недискримінаційна мова та коректна термінологія	1				2
Разом за модулем:	3		1		4
<i>МОДУЛЬ 3. Гендерна рівність та інклюзивність у навчальній літературі</i>					
Тема 3.1. Гендерна рівність та запобігання сексизму	1				1
Тема 3.2. Інклюзивність та різноманіття у змісті підручників	1	1	0		2

Разом за модулем:	2	1			3
МОДУЛЬ 4. Універсальний дизайн та міжнародні стандарти					
Тема 4.1. Принципи універсального дизайну в освіті	1				1
Тема 4.2. Міжнародні стандарти та кращі практики	1		1		2
Разом за модулем:	2		1		3
Підсумкові заходи:				2	2
Усього:	9	1	3	2	15

МОДУЛЬ 1. Нормативно-правові та теоретичні основи недискримінаційності

Мета модуля: сформувати системне розуміння правових засад недискримінаційності в освіті та базових понять рівності й дискримінації як основи антидискримінаційної експертизи.

Тема 1.1. Нормативно-правові засади недискримінаційності в освіті

Розглядається законодавча база, що регулює заборону дискримінації в освітньому процесі. Аналізуються захищені ознаки, вимоги до навчальних матеріалів та відповідальність за недотримання принципів рівності. Визначається місце антидискримінаційної експертизи в загальній системі оцінювання якості навчальної літератури.

Тема 1.2. Основні поняття рівності та дискримінації

Розкривається сутність понять «рівність», «пряма дискримінація», «непряма дискримінація». Аналізуються механізми прихованих обмежень прав та типові приклади дискримінаційних проявів у змісті підручників. Формується здатність ідентифікувати дискримінаційні ризики.

МОДУЛЬ 2. Виявлення дискримінаційних проявів у змісті навчальної літератури

Мета модуля: розвинути практичні навички виявлення стереотипів, упереджень, мови ворожнечі та некоректної термінології у текстових та візуальних компонентах підручників.

Тема 2.1. Стереотипи та упередження в навчальних матеріалах

Аналізуються типові гендерні, етнічні, соціальні та вікові стереотипи. Розглядаються моделі ролей, що можуть формувати викривлене уявлення про суспільні групи. Визначаються ознаки прихованої дискримінації через стереотипізацію.

Тема 2.2. Мова ворожнечі та неприпустимі висловлювання

Окреслюються ознаки мови ворожнечі, расистських, ксенофобних та принизливих формулювань. Аналізуються способи виявлення дискримінаційного змісту в текстах та ілюстраціях. Розглядаються ризики узагальнень і негативних маркерів щодо соціальних груп.

Тема 2.3. Недискримінаційна мова та коректна термінологія

Висвітлюються принципи людиноцентричної, гендерно-чутливої та нейтральної мови. Аналізуються фемінітиви, стратегії нейтралізації, уникнення ярликів та мовного сексизму. Формується вміння оцінювати коректність мовного оформлення підручника.

МОДУЛЬ 3. Гендерна рівність та інклюзивність у навчальній літературі

Мета модуля: сформувати вміння оцінювати навчальні матеріали з позицій гендерної збалансованості, соціального різноманіття та інклюзивності.

Тема 3.1. Гендерна рівність та запобігання сексизму

Розглядаються прояви гендерної асиметрії у текстах і візуальному ряді. Аналізується представлення ролей жінок і чоловіків, професій, соціальних статусів. Визначаються критерії гендерно збалансованості змісту.

Тема 3.2. Інклюзивність та різноманіття у змісті підручників

Оцінюється представленість різних соціальних груп у навчальних матеріалах. Аналізуються моделі відображення інвалідності, етнічного походження, віку, громадянства та соціального статусу. Визначаються ознаки системного виключення або невидимості певних груп.

МОДУЛЬ 4. Універсальний дизайн та міжнародні стандарти

Мета модуля: ознайомити з сучасними підходами до створення доступних та інклюзивних навчальних матеріалів відповідно до міжнародних стандартів.

Тема 4.1. Принципи універсального дизайну в освіті

Розглядаються принципи універсального дизайну та їх застосування в навчальній літературі. Аналізується доступність матеріалів для різних груп здобувачів освіти. Визначаються способи запобігання непрямій дискримінації через дизайн і структуру підручника.

Тема 4.2. Міжнародні стандарти та кращі практики

Окреслюються підходи ЮНЕСКО, Ради Європи, ЮНІСЕФ та інших міжнародних інституцій щодо недискримінаційності навчальних матеріалів. Аналізується інтеграція міжнародних рекомендацій у національну систему експертизи.

III. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. **Конституція України** : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. **Про освіту** : Закон України від 05 верес. 2017 р. № 2145-VIII (зі змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. **Про повну загальну середню освіту** : Закон України від 16 січ. 2020 р. № 463-IX (зі змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>
4. **Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні** : Закон України від 06 верес. 2012 р. № 5207-VI (зі змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>
5. **Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків** : Закон України від 08 верес. 2005 р. № 2866-IV (зі змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
6. **Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні** : Закон України від 21 берез. 1991 р. № 875-XII (зі змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>
7. **Про забезпечення функціонування української мови як державної** : Закон України від 25 квіт. 2019 р. № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>
8. **Про затвердження Порядку здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам** : Наказ МОН №675 (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-23#Text>
9. **Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання** : наказ Міністерства освіти і науки України (чинна редакція). URL: <https://mon.gov.ua>
10. **Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року. Схвалено розпорядження КМУ від 20.12.2022 № 1163-р** : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80#Text> ;
11. **Декларація G7 про гендерну рівність і розширення прав і можливостей жінок (Партнерство Біаріц) від 23.08.2019** : <https://bit.ly/3Nk7YW5> ;
12. **Загальна декларація прав людини** : прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 217 А (III) від 10 груд. 1948 р. URL: <https://www.un.org>

13. **Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять № 111.** URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_161#Text.
14. **Конвенція про права дитини :** прийнята 20 листоп. 1989 р.; ратифікована Україною 27 лют. 1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
15. **Конвенція про права осіб з інвалідністю :** прийнята 13 груд. 2006 р.; ратифікована Україною 16 груд. 2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
16. **Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок :** прийнята 18 груд. 1979 р.; ратифікована Україною 12 берез. 1981 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207
17. **Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації :** прийнята 21 груд. 1965 р.; ратифікована Україною 07 берез. 1969 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105
18. **Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод :** прийнята 04 листоп. 1950 р.; ратифікована Україною 17 лип. 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
19. **Рамкова конвенція Ради Європи про захист національних меншин :** прийнята 01 лют. 1995 р.; ратифікована Україною 09 груд. 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055